

Бэлчээрийн доройтол ба малын хөлийн татвар

Эдийн засгийн судалгаа, эрдэм шинжилгээний хүрээлэн

Судлаач: Д.Өнөржаргал

Агуулга

- Оршил
- Судлагдсан байдал
 - Бэлчээрийн доройтол гэж юу вэ?
- Экологийн бэлчээрийн даац: *Бэлчээр ашиглалтын индекс*
- Судалгааны тоон мэдээлэл
- Загварчлал
- Үнэлгээний үр дүн
- Дүгнэлт

Оршил

ХАА-н салбар нь МАА ба газар тариалан гэсэн дэд салбартай.

- ДНБ-ий 11.7 хувь (2010) байснаа 10.3 хувь (2017) – харьцангуй тогтвортой
- Ажиллах хүчний 29 хувь (2017)
- Газар нутгийн 76.6 хувь (МАА)

Дэлхийн цаг уурын өөрчлөлттэй холбоотойгоор Монгол Улсын газар нутаг цөлжиж эхлээд байна.

- Малын тоо өссөнөөр үүний хурдац нэмэгдэж байгаа юм.

Судлагдсан байдал

- Бэлчээрийн доройтол гэдэг бол бэлчээр унаган төрхөө алдаж, биологийн ургамлын төрөл зүйл буурахыг хэлнэ.
- Бэлчээрийн доройтол -> Экологийн бэлчээрийн даац, Экологи болон эдийн засгийн бэлчээрийн даац
- Экологийн бэлчээрийн даац
 - Экологид сөрөг нөлөө үзүүлэхгүйгээр тухайн газар нутагт байх боломжтой хамгийн их малын тоо
- Эдийн засгийн бэлчээрийн даац
 - Малчдын ашиг хамгийн их байлгах малын тооны шийдвэрээс хамаардаг.

Судлагдсан байдал

- Монгол улсын хувьд экологийн бэлчээрийн даацыг голлон судалдаг.
- Монгол Улсын бүх багийн нутаг дэвсгэрийг төлөөлдөг мониторингийн 1450 цэгт үндэслэн бэлчээрийн төлөв байдлыг үнэлжээ (Ногоон алт төсөл, 2015).
 - 1-5 зэрэг (1 зэрэг-байгалийн унаган төрхөө алдаагүй; 5-бүрэн цөлжсөн)
 - Бэлчээрийн 40 орчим хувь нь 3 зэрэгт харъяалагдана
 - Бэлчээрийн 7 хувь 5 зэрэг буюу бүрэн цөлжсөн
 - Хэрвээ ашиглалтын хэлбэрийг бүрэн өөрчилбөл бэлчээрийн талаас илүүг сэргээх боломжтой .
- Монгол улсын хувьд экологийн болон эдийн засгийн бэлчээрийн даацыг хамтад нь авч үзсэн судалгаа байхгүй байна.

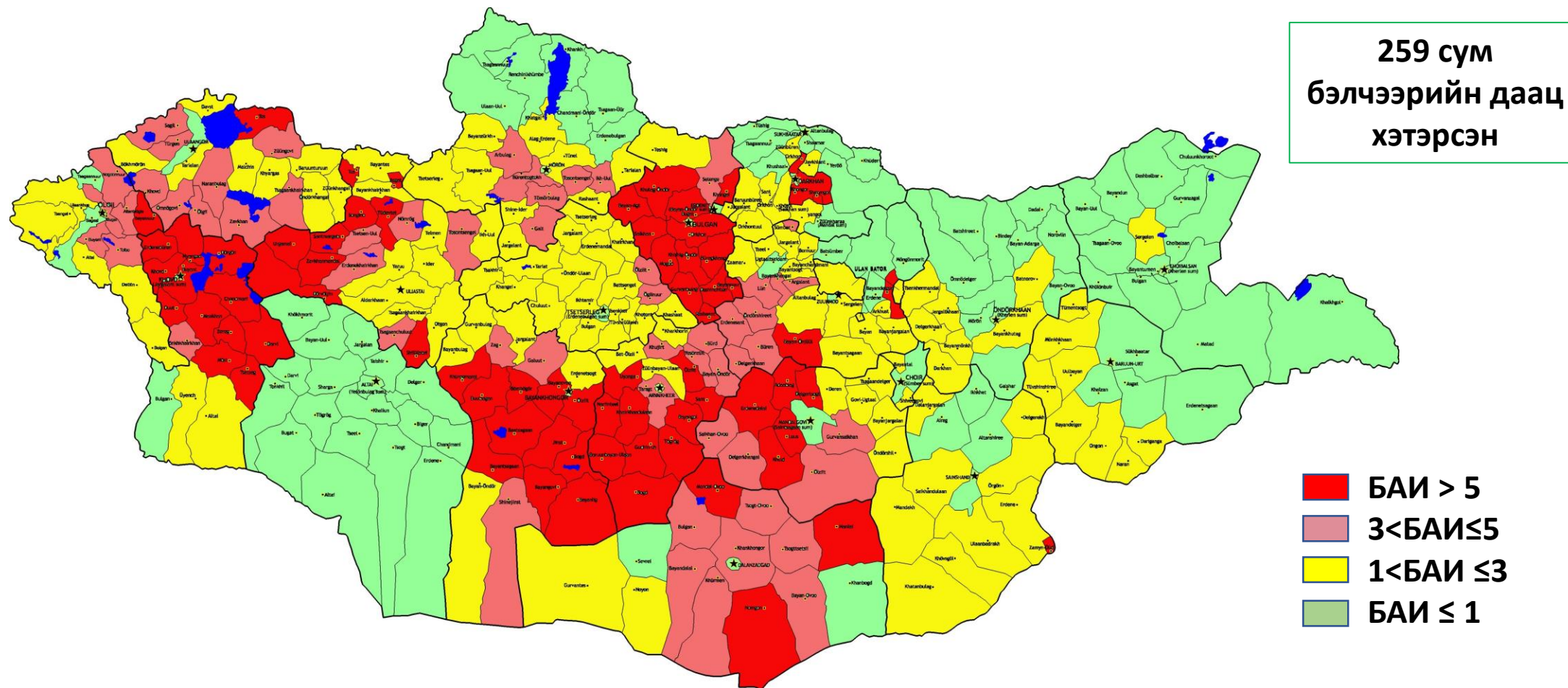
Экологийн бэлчээрийн даац

- Бэлчээрийн экологийн даацыг тооцоход дараах томъёог ашигладаг (F. Joly et al., 2017)

$$\text{Бэлчээр ашиглалтын индекс} = \frac{\text{Ашигласан биомасс}}{\text{Боломжит биомасс}}$$

- Монгол Улсад бэлчээр ашиглалтын 50 хувь байхад тохиромжтой (ХХААХҮЯ, Швейцарийн хөгжлийн агентлаг, 2015).
 - **Монголын өмнөд хэсэг** – 35 хувь. Хэрвээ 40-50 хувь бол биомасс 80% буурна (Retzer, Nadrowski, & Miehe, 2006)
- Нэг хонины жилийн өвсний хэрэглээ - 512кг. Таван хошуу малын идэлтийн коэффициентыг ашиглалаа. (Энх-Амгалан, 2013)

Бэлчээр ашиглалтын индекс (БАИ > 1)-2016

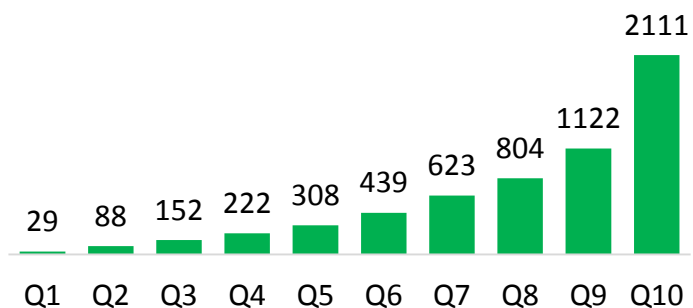
Судалгааны тоон мэдээлэл

- Биомассын тоон мэдээллийг “Тогтвортой хөгжлийн хүрээлэн”-ээс авсан.
- Бэлчээрийн ашиглалтын индексийг тооцож, бэлчээрийн ашиглалт 5 болон түүнээс олон дахин хэтэрсэн 71 сумыг сонгосон.
- 71 сумын бэлчээрийн даац дунджаар 6.8 дахин хэтэрсэн.
- Хонин толгойд шилжүүлэх харьцаа (Энх-Амгалан, 2013):
 - ❖ Ямаа - 2 хонь
 - ❖ Адуу - 8 хонь
 - ❖ Тэмээ - 3 хонь
 - ❖ Үхэр - 4 хонь
- 71 сумын нийт малын тоог хонин толгойд шилжүүлсэн - 30.5 сая
- ҮСХ-ны 2016 оны ӨНЭЗС-г ашиглаж малчин өрхийн орлого, зарлагыг тооцлоо.
 - ❑ Нэг хонин толгойд ногдох зардал -12700 төгрөг
 - ❑ Нэг хонин толгойн ашиг шимийн орлого - 9250 төгрөг
 - ❑ Нэг хонин толгойг амьдаар болон нядалж борлуулсны орлого - 73350 төгрөг

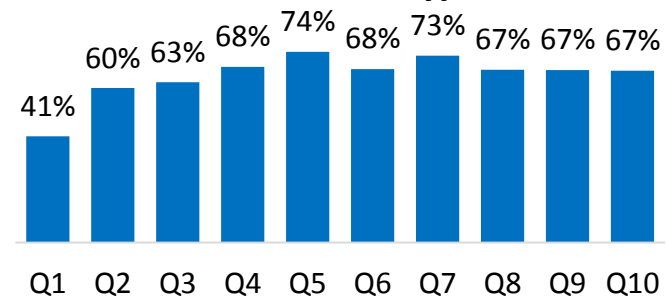
Малчин өрхийн үйл хөдлөл

Хонин толгойд шилжүүлсэн малын тооны тэнцүү 10 бүлэг

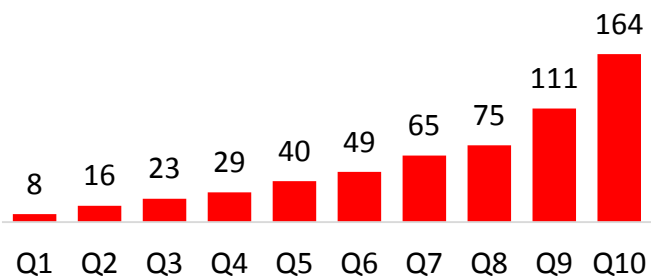
Малын тоо

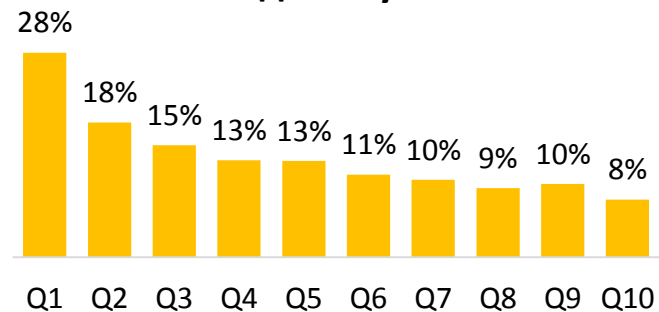
Ашиг, шимийг хүртэх %

Нядалсан малын тоо

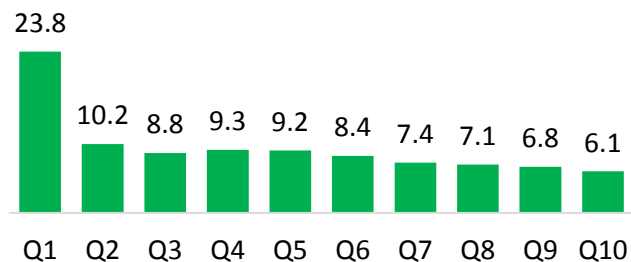
Нядлах хувь

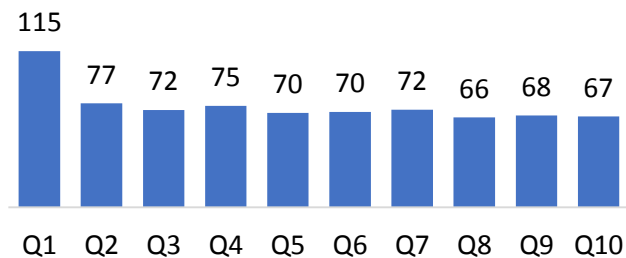
Малчин өрхийн жилийн орлого, зарлага

Хонин толгойд шилжүүлсэн малын тооны тэнцүү 10 бүлэг

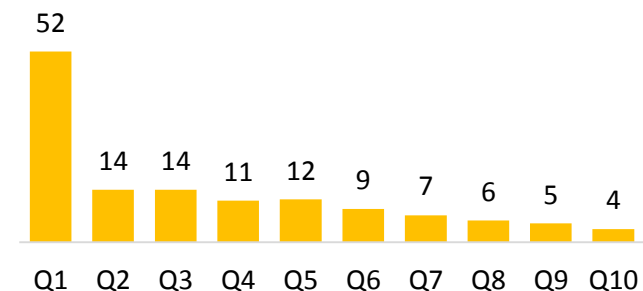
Амьдын орлого, мян₮, нэг хонь

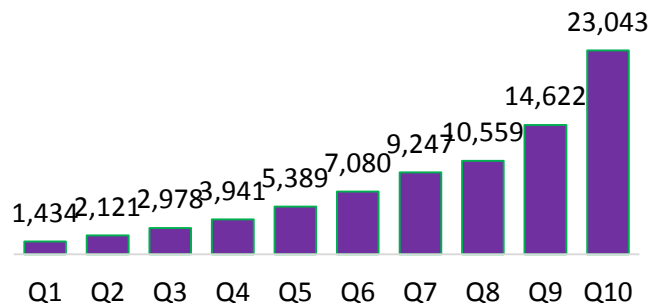
Нядлах орлого, мян₮, нэг хонь

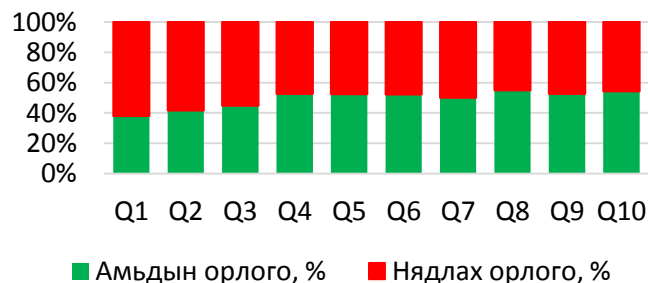
Зардал, мян₮, нэг хонь

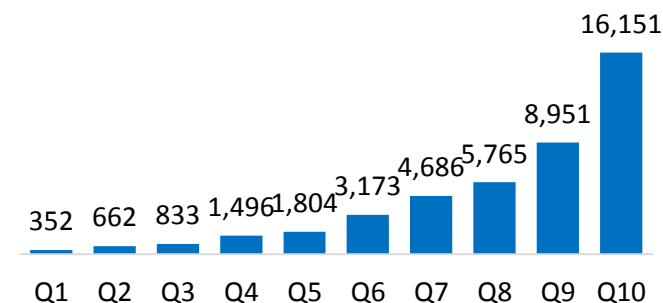
Нийт орлого, мян₮

Нийт орлого, %

Ашиг, мян₮

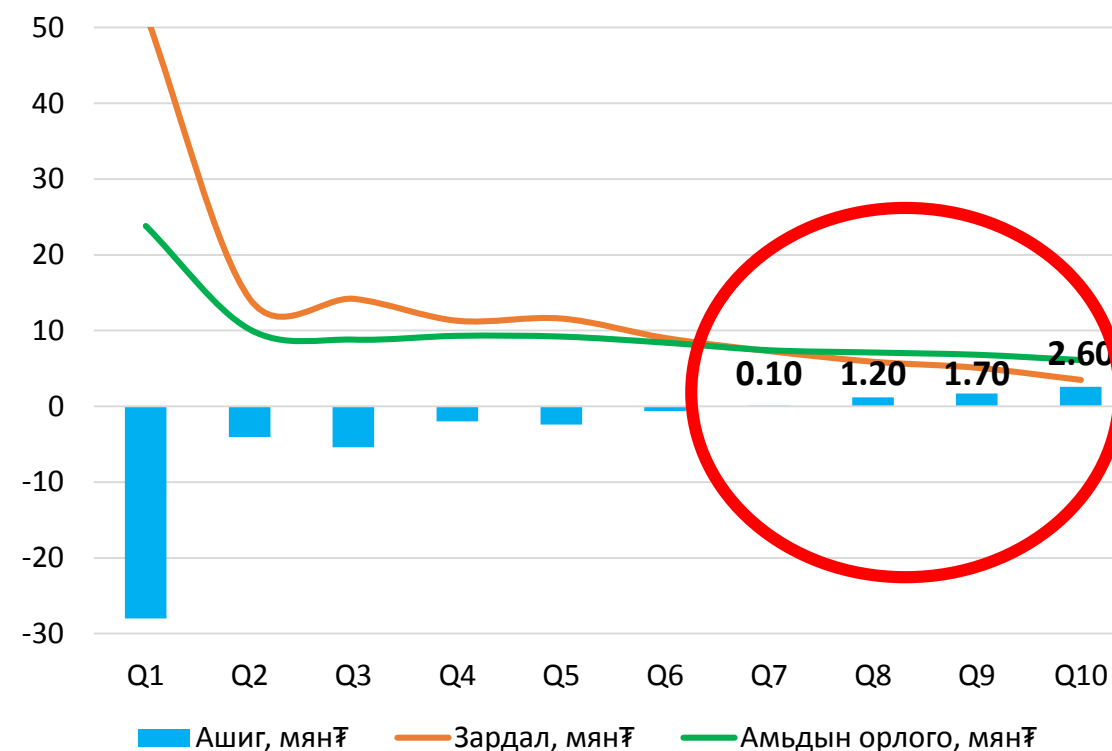
Малчин өрхийн үйл хөдлөл

1. Тухайн жилд нядлах үеийн орлого

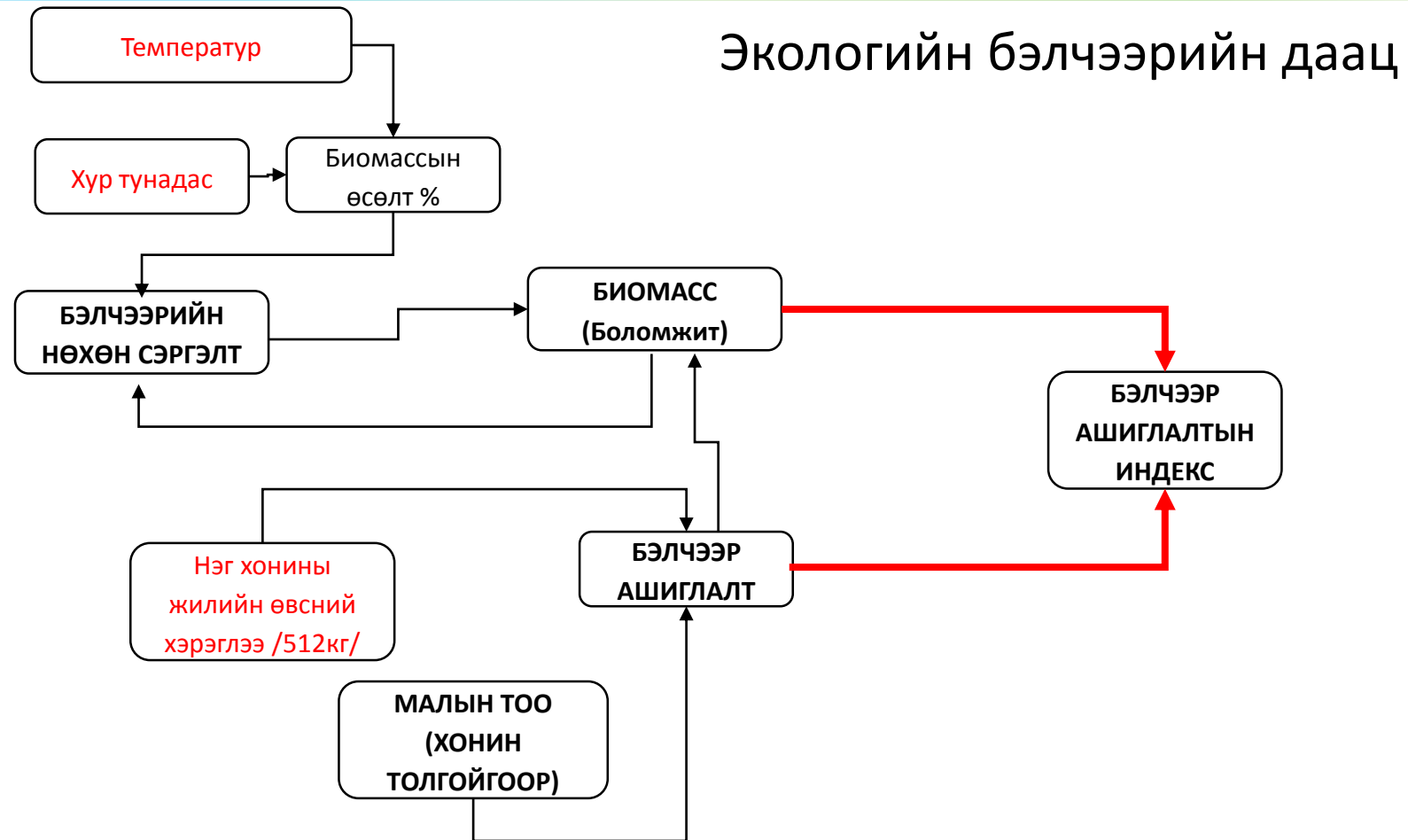

Малыг нядалж борлуулахад 95%-нь махны, 5%- нь арьс ширний орлого байдаг.

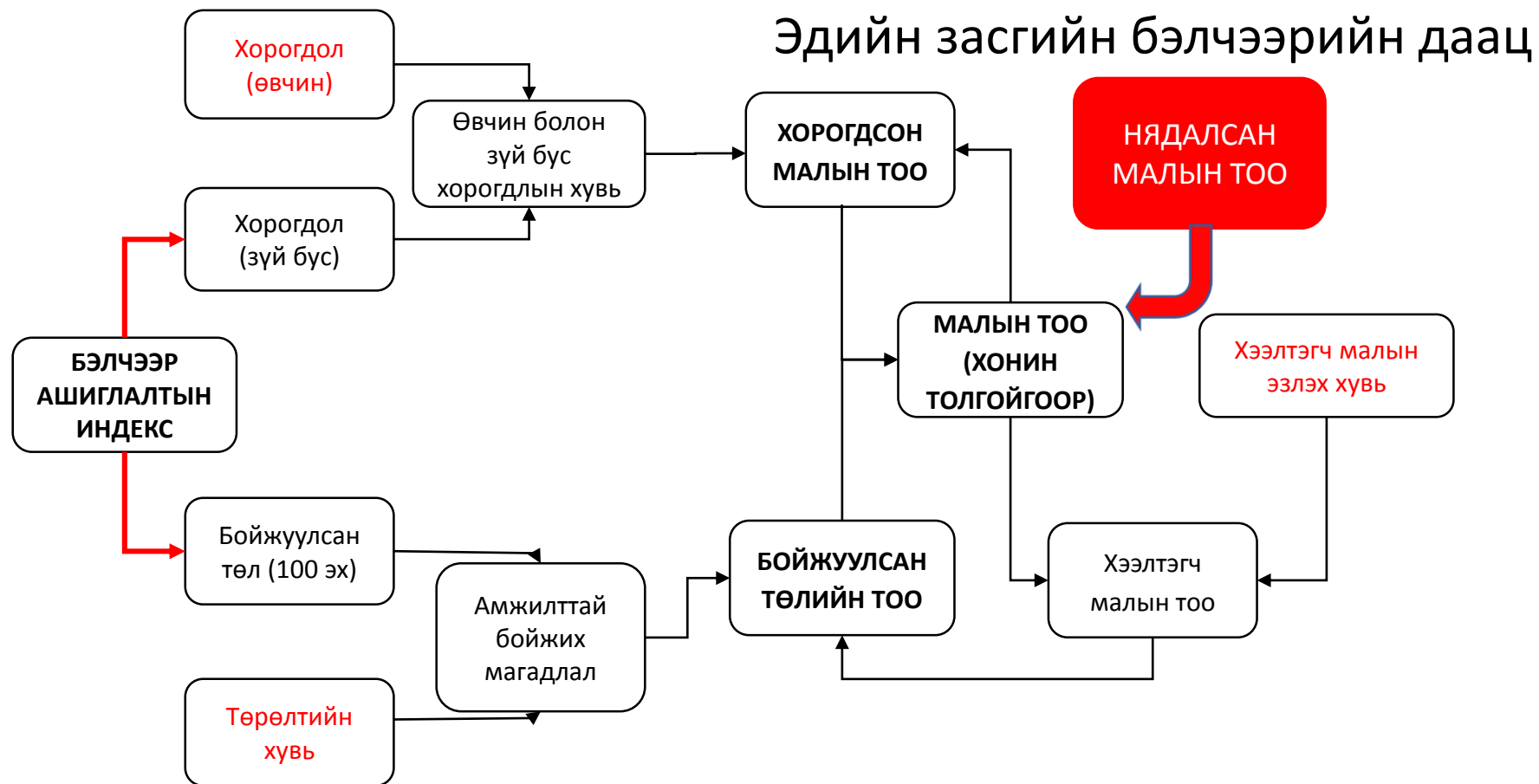
2. Нядалж борлуулалгүй өсгөх үеийн ашиг

Загварчлал

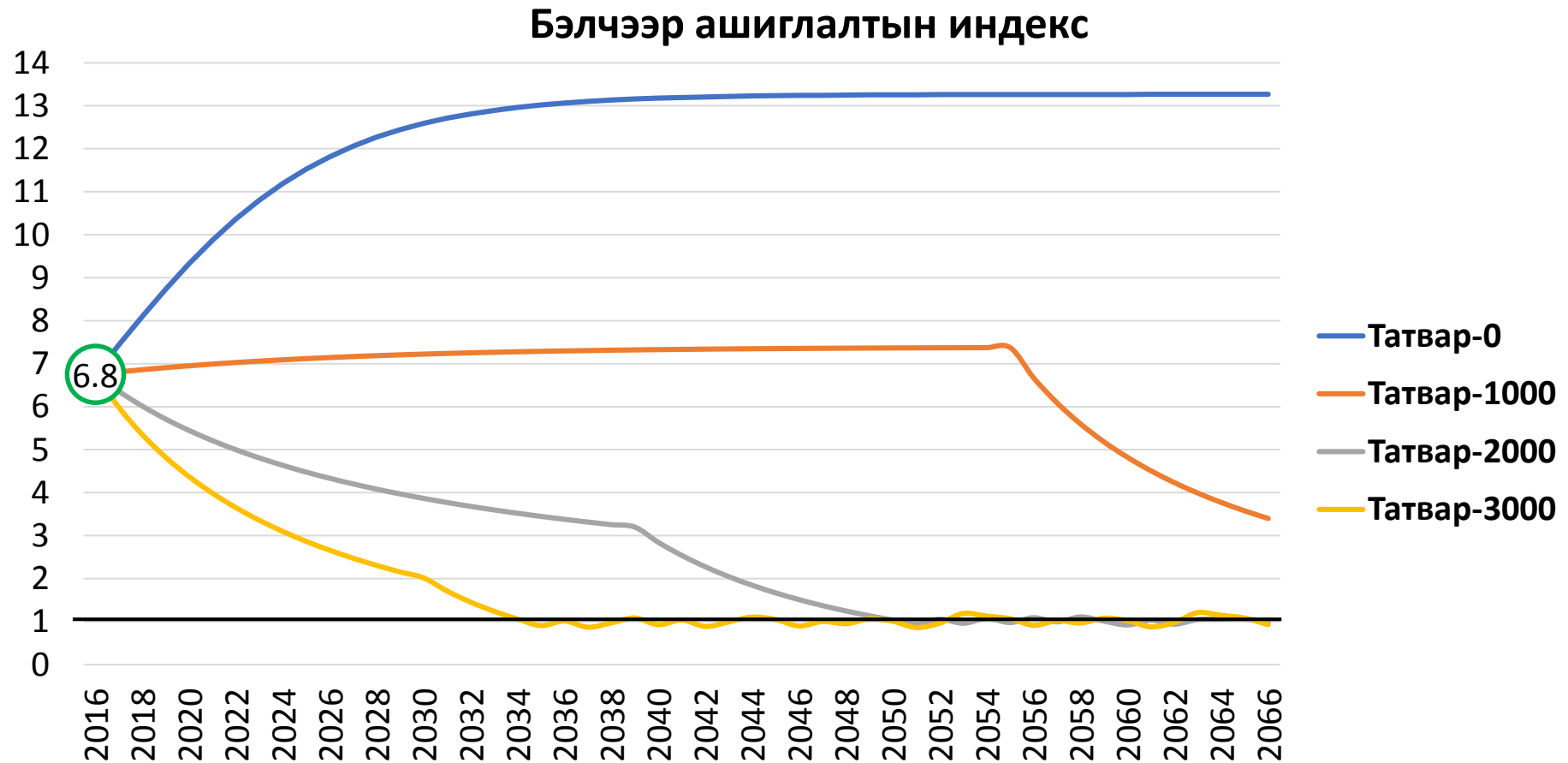
Загварчлал

Малчдын шийдвэр гаргалт

- Малчид орлого, зарлагын мэдээллээ ашиглан өнөөгийн болон ирээдүйн нийт ашгаа хамгийн их байлгахыг зорино.
- Малчид малын тооны талаар шийдвэр гаргахдаа дараах нөхцөлүүдийг харгалздаг:
 - Малын амьдын орлого, зарлага бэлчээрийн даацаас хамаарч өөрчлөгдөнө.
 - Малын махны нийлүүлэлт ихээр нэмэгдэхэд махны үнэ буурна.
 - Малын тоо төлөөрөө жил бүр тогтмол хувиар өснө.

Үнэлгээний үр дүн

Дүгнэлт

- Бэлчээрийн доройтол бол малчид нийтийн нөөц болох бэлчээрийг зохицуулалтгүй хэт ашиглаж байгаагийн (tragedy of commons) үр дүн юм.
- Хүлээгдэж буй орлого нь зарлагаас илүү байгаа учраас малчид малаа өсгөж байна.
 - Малыг нэг жил өсгөхөд олох орлого зарлагаас давсан - Бүлэг VII-X
- Бэлчээрийн зохицуулалт хийхгүй бол бэлчээрийн доройтол ихсэж малын тоо аажимдаа буурна. Бэлчээр бүрэн цөлжинө.
- Бэлчээр ашигласны татвар оногдуулснаар малын тоо, бэлчээрийн доройтол буурч, тодорхой хугацааны дараа бэлчээрийн даац хэвийн хэмжээндээ хүрнэ.
- Татварын хэмжээ өндөр байх тусам бэлчээр сэргэх хугацаа богиносно.
- Гэхдээ татварыг тогтоохдоо малын тооны тэгш бус байдлыг харгалзан үзэх шаардлагатай.